

nišnica, kakor to deteljo imenuje Zalokar v „Umnem kmetovanji“, kar je isto kot strniščna detelja.

Kar se pa tiče drugih Slovanov (brez Poljakov, ki take samostavnike obrazijo na —isko in pridevnike na —owy, ognisko — ogniskowy), sme se pač reči, da njim služi edino priponka en. Hrvatsko-srbskemu jeziku so znani samo pridevniki: zemljištni, godištni ali godišnji itd. in ne godiški; Čehi imajo na pr. strništni jetel, ohništni lopata, a oblike na sky bi zastonj iskal v njihovem slovarji. Rusi imajo edino obliko na —en, na pr. učiliščnoe pravljenje (Schulverwaltung), in oblika na ski je popolnem neznana in pogrešna.

(Dalje prihodnjič.)

## Politične stvari.

### Govor poslanca dr. Riegerja

proti postavnemu proglašenju nemškega jezika  
za državni jezik 25. januarja 1884.

(Po stenografičnem zapisniku.)

Visoka zbornica! Naravnost vam povem, da o tem vprašanji le z nevoljo govorim, ker se po nobeni strani ne nadjam vspeha. Vzroka imeli bi dovolj vpirati se Wurmbbrandovemu predlogu; toda gospod, ki je ravno pred mano govoril, je rekel, da je bilo iz začetka mnogo njegovih pristašev samih proti Wurmbbrandovemu predlogu, ker se pod sedanjim položajem in sedanjim ministerstvom ugodnega rešenja stvari, kakor ga ona (leva) stran želi, nikakor ni nadjati. Gospoda moja, ako je stvar res taka, potem pa vprašam, zakaj se je sploh predlog stavil? Leto dni ležal je mirno v aktih in kar na enkrat jelo se mu je tako muditi, da je gospod poročevalec z vso silo zahteval, da pride predlog sedaj na dnevni red. Gospoda moja! priznali boste, da imamo mnogo važnejih stvari, ki rešenja čakajo; ravno tisti gospod poslanec, ki je silil, da se ta predlog zopet na dnevni red postavi, predložil nam je še drug jako obširen predlog, po katerem naj bi se odpravile vse socialne in narodno-gospodarske napake po državi. Da, gospoda moja, misliti si moram, da ravno temu spoštovanemu gospodu poslancu na rešnji svojega obširnega in jako važnega predloga ni bilo, Bog ve koliko, ležeče, ker je zahteval, da se oni o državnem jeziku na prvo mesto dnevnega reda postavi, dasi-tudi se sama levica nobenega vspeha o njem ne nadja. Gospoda moja! če je taka, vprašati moram, kaj je bil gospodom povod, da tako tišče v obravnavo tega predloga, in — ne zamerite mi — pri nas smo vsi teh misli, da se je gospodom potrebno zdelo vznemirjenje, o katerem vedno trdijo, da se je nemškega naroda polastilo, temu nemškemu narodu še le vcepiti, da jim bo pri bodočih volitvah kaj v roke vzeti. (Oporekanje na levi. — Tako je! na desni.) Gospoda! žal mi je, ali drugzega vzroka ne vidim.

Gospoda moja, prehajajoč k stvari sami, spregovoril bi rad poprej nekaj besed o kompetentnosti (pravici kaj narediti).

Gosp. poslanec dr. Tomaszuk izrazil se je z nekako nevoljo, kako je le mogoče dvomiti o tem, da ima v jednotni državi postavodajalna oblast pravico, vse izvrševalne zakone k državnim postavam dati. Da, gospoda moja, to je petitio principii (zahteva iz načela), kakoršne se gospod profesor jako pogostem poslužuje. On si misli, da imamo jednotno državo, to je, državo z eno samo legislativo (postavodajalno oblastjo). Ali stvar je pri nas nekoliko drugačna; pri nas imajo tudi delegacije postavodajalna oblast, ravno tako državni zbor in deželni zbori in vrh tega ima pa tudi vlada sama pra-

vico, izvrševalne zakone dajati. Ni toraj prav, če se reče: ker je državni zbor tukaj, mora on za vse pravico imeti.

Tudi spoštovani gospod poslanec Lienbacher govoril je v tem vprašanji in znamenito je za-nj, da je vedno le o drugem delu člana XIX. govoril in nikdar ne o prvem stavku ravno tistega člana. V prvem delu stoji (bere): „Vsi narodi v državi so enakopravni in vsak narod ima sveto pravo, da se mu narodnost in jezik branita in gojita“.

Ta stavek je, ki bistveno enakopravnost vsem narodnostim zagotavlja v zvezi z drugim.

Gospoda moja! v čem pa je obstanek narodnosti ali naroda? Ravno v njegovem jeziku, v skupnosti njegovega pismenega jezika! Trudili ste se dokazati, da ves ta član XIX. ni v nobeni zvezi z nemškim kot državnim jezikom, to je, trdili ste, da so kljub temu lahko vsi narodi enakopravni in jim čisto nič ne škoduje, če prav se dajo enemu jeziku predprave. Ako hočete, da vam bom to verjel, izumiti mi morate tudi nemško državno logiko, kajti nikakor mi neče v glavo, da bi bili vsi enakopravni, ako ima eden med nami več pravice, kakor drugi.

Govori se, da ima nemški jezik veljavo, privilegirano stališče, katero se mu je pripoznalo po zgodovini, po postavi in po dejanskem obstanku. Ako je to resnično, in posebno če je nemški jezik uže sedaj postavno utrjen državni jezik, vas pa vprašam: Čemu vam bo še ena postava, ako je položaj uže postavno tukaj, katerega si želite? Ako pa nemški jezik še ni postavno državni jezik, in če vi pravite, da ima državni zbor pravico oklicati ga za državni jezik, kaj sledi iz tega? Da je državni zbor o tem vprašanji sam kompetenten, in ker ima pravico, nemški jezik za državni jezik proglasiti, moral bi jo tudi imeti, da proglasi poljski, česki ali kak drugi jezik za državni jezik.

(Dalje prihodnjič.)

## Kratkočasnica za pust.

### Pijana krava.

(Resnična dogodba.)

Minulo je uže mnogo let, odkar se je vršila v farovžu neke górske duhovnije na Gorenjskem naslednja resnična dogodba: Gosp. župnikovi brat, vincar na doljnih stranéh, pripeljal je bil po vsakoletni navadi gosp. bratu vino. Žal, da se nahajajo po farovžih večkrat ljudje, ki škode svojega gosp. duhovnega gospodarja ne varujejo ravno od več. Tudi ondi bilo je tako. Domači posli v društvu s sosedovim, ki so pomagali vino spravljati v klet, vkradli so ga velik škaf, skrili ga v kravji hlev, o željah, da si napravijo o pozni noči, ko bodo odšli „gospod“ spat, „dober večer“. Pa kaj se med tem zgodi? Velika in zala krava, ki je imela ravno teleta, zavoha vino, ruha in ruha verigo, s katero je bila k jaslim priklenjena, tako dolgo, da jo vtrga, gre k škafu, in potróbi vino do zadnje kapljice. Vinska moč kmalu telebi kravo ob tla, in ko so prišli posli v hlev po „božjo kapljico“, vidijo, da jih je krava uže prihitela. Pa kaj, ko bi bilo to vže vse! Jutro napoči, moč vina pa se pri kravi še ni bila razkadila. Ležala je kot na pol mrtva, tele pa je skakalo veselo krog nje, ter sesalo jo. Posli v svoji zadregi naznanijo gosp. župniku, „kako je krava ponoči hudo zbolela“; — se ve, da so jim pravi vzrok zamolčali. Gospod si na živino niso veliko umeli, in ker še vedno omotene krave nikakor niso zamogli spraviti na noge, pošljejo tebi nič meni nič po konjederca, naj jo magar kar živo še odpelje iz



znali prav postavljati, na priliko glagole dovršne in nedovršne?

Tako je, na pr. pri glagolih: omeniti, omenjati, poročiti, poročati nekaj let sem zavladata prava zmešnjava ter sta dovršnika malo ne popolnem izginila iz knjige. Čitamo prepogostoma takóle: Menda se ne sme tukaj omenjati, še moram omenjati, še hočem omenjati; zakaj ne: omeniti? To je takó, kakor če rečem: Še eno opomnjo moram pristavljati (nam. pristaviti); ali pa: da prideva do onega drevesa, morava ta jarek preskakovati. Kolikokrat se čita: Dovolite nam, da poročamo še o tem; zakaj ne rečeš: poročimo, ako gre za en sam akt? Ne davno sem celó našel v nekem dnevniku tako: O izidu poročamo drugi pot. O izidu poročimo drugoč, takó bi se morebiti smelo reči; a poročamo v sedanjiku namesto: bomo poročali, ne sme se nikakor, kadar poročilo ne stoji res v istem pričujočem listu.

Mnogo jih je dalje, ki ne umejo prav rokovati s prislovnimi deležniki (gerundiji) ter pišejo na pr.: govoreči o tem moramo razločevati, namesto: govoreč o tem —; ali pa: Ljudstvo se razide, gredoče na drugo zabavo. Ako je zmisel stavku ta: Die Menge zerstreute sich, indem sie eine andere Unterhaltung aufsuchte, tedaj mora stati: gredoč, in ne: gredoče; a če se misli takó: Die zu einer anderen Unterhaltung übergehende Menge zerstreute sich, tedaj je prav: gredoče, ali stavek dobode drug red, namreč: Ljudstvo gredoče na drugo zabavo razide se.

Germanizem je, če pišeš: Imenovati so še drugi vrhovi (sind zu nennen), namesto: Imenovati je še druge vrhove.

Čitamo: Iz teh raztopin osvojuje si drevo njemu prilježne tvarine namesto: sebi prilježne.

Pri Pasavu (recte: Pasovu) je bil potolčen in lišen njegove vojvodine namesto: svoje vojvodine.

Piše se: Ne na malih mestih, namesto: ne na malo mestih.

Toplota se ne izgublja tako hitro nego sicer, namesto: tako hitro kakor sicer.

Kolpini dotoki namesto: Kolpski dotoki; Nevina voda, namesto: Nevska voda (primeri: Nevski prospekt); Ladogino jezero namesto: Ladoško jezero.

Tudi ni prav: razstavini odbor, kakor stoji v nekem sicer prav lepo pisanem sestavku, namesto: razstavni odbor. Svojivni pridevnik namreč imajo samo žive ali poosobljene stvari, kar pa razstava ni in še te ga imajo samo na — in z obliko nedoločnega adjektiva, na pr. Flora, Florin vrt, a ne: Florini.

Kmetje so se uprli proti takemu zatiranji in odiranji (lokal namesto dativa).

V neki knjižici našel sem takó: Ribič uloví pet kil rib, namesto: pet kilogramov rib. To je na dve plati nepremišljeno, prvič, ker se prvi kos sestavljene besede (kilo-) nikakor ne sklanja in drugič ker je kil množ. genitiv neke čisto slovenske besede.

Pogostoma se premalo pazi na pravšno ali pa simetrično razvrstitev besed v stavku. Namesto: „Vije se reka po soteski podobnih krajih več ur daleč“, mnogo je primerneje zapisati: Vije se reka več ur daleč po krajih soteski podobnih. Vzemimo drug primer: „Kar je Pivka v velikem, to je Temenica, ki tudi zgine dvakrat pod zemljo in se po tem izliva kot Prečina v Krko, v malem.“ Tukaj bi se bolje reklo takó: Kar je Pivka v velikem, to je v malem Temenica, ki tudi — itd. ali pa: Temenica, ki tudi — — — v malem je to, kar je Pivka v velikem (ali v veliko).

Nekdo piše: pri na to sledečem razgovoru. To je pisarski nemški zlog, ki rad imeva predlog za predlogom. — Napačno je pisati: Oziroma na to na-

mesto: z ozirom na to, gledé tega. — Na drugem mestu mestu piše urednik: To izjavimo občinstvu (kdaj?) nam. izjavljamo.

V neki noveli čitamo: „Lahko hodita, govori Vida na pragu stoječa odhajajočemu možu in materi“. Po dva participa pisati v kratkem stavku, ko se novelam še en sam malo kje prilega, ne kaže dobrega okusa.

Navedel sem tu nekaj primerov iz dobro uredovanih in sploh izvrstno pisanih knjig ali leposlovnikov, ne hoteč nikogar žaliti s tem, nego samo v dokaz, da vse premalo pilimo, kar spišemo, da se premalo pazimo in hranimo vsakovrstnih slovniških pogreškov, — kajti urednik, bodi tudi najboljša glava, ne more vsemu kaj — in da nam je na to stran bolj potreba poprave. Ker je pa slovnica suhoparno in trudno čitanje, bilo bi res želeli kake Vevnice, kakor se je nam uže enkrat obetala, ki bi od časa do časa, kakor bi se nabiralo gradiva, hodila na dan, ter ločila dobra zrna od plev. Ali *conditio sine qua non* uspešnemu delovanju njenemu bila bi po moji sodbi, da dotični vejalec, kateri mora res glas vedeti jeziku in stilistiki, prebiva kje na slovenskih tleh in ne v Noriku, še manj v Panoniji.

Cigale.

## Politične stvari.

### Govor poslanca dr. Riegerja

proti postavnemu proglašenju nemškega jezika  
za državni jezik 25. januarija 1884.

(Po stenografičnem zapisniku.)

(Dalje.)

Ali je pa to tudi res tako? Ni res! Resnica je sicer, da ima nemščina v našega cesarstva nekovihih krogih posebno veljavo in ta resnica je tako nepremakljiva in vsled silnih razmer tako trdno stoji, da nobenemu pametnemu človeku na misel ne pride, da bi jo spodkopaval (pritrditev na desni) in če bi naša večina danes nemški jezik odpravila in bi česki ali poljski ali kak drugi jezik za državni jezik vpeljala, mi boste priznali, da bi nam tega ne bilo mogoče izpeljati. Kakor stvari dandanes stojé, je naravnost nemogoče; iz tega pa tudi jako jasno sledi, da ima v tem nepremakljivem položaji nemški jezik svoje posebne korenine in svojo veljavo in to je ravno več vredno, kakor pa postava in bo tudi dalje trajalo, ker tega ne more spremeniti noben človek in tudi državni zbor ne.

Mislim toraj, da bi bilo boljše za vas, da ne prilastujete državnemu zboru tega prava, ker bi vas pripeljalo do posledic, katere bi vam pod gotovimi odnošaji neljube postale. Čisto zastonj je govoril gosp. poslanec Tomaszczuk, ki vas je še celó s pošastjo panslavizma strašiti hotel, da bodo federalisti v teku nekoliko let česki ali poljski jezik za državni jezik proglasili. Ne bodo ga ne, ker ni mogoče!

Državni jezik! Kaj je državni jezik? Gosp. državni poslanec Lienbacher si je to lahko mislil rekše: to je jezik države.

Gospoda moja, ne maram predaleč segati, da nas ne zapelje do nejasne porabe, ako bi si prizadevali množico nemških besed na ta način pojasnjevati. Državni jezik v Avstriji je ravno mnogobrojen, in sedmero jezikov imamo v tej državi. Vsi so, čeravno hočete, državni jeziki. Če vi trdite, da to odločno zahteva edinstvo države, da imamo le en državni jezik, in če dalje trdite, da je to uže od nekdanj tako bilo, vam rečem: da to ni res! kajti gospoda moja, kako dolgo uže vendar obstoji Avstrija, pa do sedaj ni še imela enotnega dr-



žavnega jezika, ki bi vse druge izključeval. Najimenitnejša državna pisma v Avstriji pisana so v latinščini, madjarščini, češčini, avstrijska država vsa veljavna državna pisma z inostranstvom v francoskem jeziku sklepa. Toraj država ni imela izključljivega enotnega državnega jezika.

Vi trdite, da mora vsaka država le en jezik govoriti. Mi imamo pa tudi avstrijsko-ogersko cesarstvo. Ako toraj država ne more obstati brez državnega jezika, tudi cesarstvo ne more biti brez enotnega cesarstvenega jezika, in glejte, v cesarstvu imamo dva cesarstvena jezika in če bi hoteli to raztegniti na dežele, da bi morala vsaka dežela vsaj enotni jezik imeti, vam povem, da tudi ni res; na pr. pri nas v Čedah imamo dva deželna jezika in v obeh pišemo postave, ki imajo enako veljavo in se na enak način izvršujejo.

Gospoda moja, kaj je toraj državni jezik? Reči moram, da priprosta definicija, ki jo je dal gospod poslanec Lienbacher, s katero se je nadjal Kolumbovo jajce najti, ne velja!

Državni jezik, gospoda moja, je, kakor vreča, katera se sodi po kakovosti in po svoji vsebini. Lahko jo napolnite s cekini ali pa tudi le s papirnato obreznino, ki nima nobene cene, lahko bi jo pa tudi napolnili z verigami za dotične narode, katere bi jih ugonobile in popolnem zatrla. In to nas ravno pri tem vprašanju zanima.

Ne maramo toraj za to veliko, velikoobsegajočo in jako pomenljivo besedo. Oponašalo se mi je, da sem sam sprožil misel uže v eni poprejšnjih sej, da bi se narodna prava in jezikovne razmere postavno vredile. Da, gospoda moja, toda na to je treba paziti, kedo jih vravnava in kako. Gospod poslanec Lienbacher meni, da se ta zadeva ne more deželnim zborom prepustiti, kajti vdušili bi nemške manjšine na Moravskem in v Šleziji. Kakor nam je pa znano, gospoda moja, sta pa še sedaj tako v Moravi kakor v Šleziji v deželnem zboru večini nemški. Sami mi pripoznate, da so take razmere nenaravne, ker so v živem nasprotju z ljudstvenimi razmerami ondi. Toda recimo, da bi bila stvar drugačna, da bi bila na primer taka, da bi morala vsaka večina krivična biti in bi manjšino stiskala, ste nam vendar le še vlada sama in pa krona porok, katera v svoji pravičnosti in modrosti ne bo nikdar privolila in potrdila ukrepa kakega deželnega zbora za postavo, kateri bi na nemško narodnost pritiskal.

V tem obziru mislim, da se gospodje Nemci na krono ravno tako zanesti smejo, kakor mi. (Prav dobro! na desni.)

Ali, gospoda moja, tudi to ni moje stališče. Večkrat povdarjal sem javno v našem deželnem zboru in vsi moji politični prijatelji so mi pritrjevali, da je naše stališče tako, raz katerega se narodnostno vprašanje nikakor ne dá rešiti po potu večine, naj uže bo potem tista česke ali pa nemške narodnosti, temveč da se mora to zgoditi potem prostovoljne pogodbe obeh narodnosti v deželi in to je moja odkritosrčna in poštena želja, ter bom ob vsaki priložnosti vse svoje moči na to napenjal, da se bode vprašanje po tem potu rešilo, kajti obeh narodnosti je pri nas vsaka premočna, da bi si od druge postave dajati dala. (Dobro! dobro! na desni.) Tako, gospoda moja, je moje stališče.

Rekel sem, gospoda moja, da je pojem o državnem jeziku podoben veliki vreči. Oni-le nam pravijo: dovolite nam le vrečo, za vsebino bomo potem uže sami skrbeli, da jo notri spravimo! Da, gospoda moja, tu nam je jako opreznim biti, in pred vsem moramo vedeti, s kom imamo opraviti.

Ako rečem „državni jezik“, ne omenjam le samo „jezika“, temveč tudi „države“. Gospod poslanec

Lienbacher sicer meni, da cel svet zna, kaj je država, in da ga ni, ki bi dvomil o tem. Na vsak način, gospoda moja, se dvomi med učenjaki in neveščemi in jako velika je razlika v nazorih, kaj je država. Učenjaki se še dandanes prepirajo, kako daleč državna pravica prav za prav seže, kakošen smoter in kakošen namen da ima ona. Osobiti dva nazora se tukaj jako ojstro ločita. Na eni strani stojé avtonomisti, ki imajo prepričanje, da je država ustav, ki nam varuje in čuva pravo, ter da so v njenem področju le tiste velike naloge, ki se dajo le doseči, ako vse narodnosti skupno delujejo.

Nasprotna misel je pa ta, ki pravi, da mora država sploh pospeševati srečo in blagostan svojega ljudstva, ker to je njen poklic, ter v dosego tega lahko spravi vse v svoje področje, in tudi spraviti sme, kar se ji k temu prilično zdi. Nazor ta izhaja od tod, da je podaniški razum omejen, da bi se ljudje v blatu in gnoji valjali, ako bi jih država ne dregala, zdaj sem, zdaj tja, da jih mora država pahati zdaj na desno, zdaj na levo, da jih je treba vedno voditi in da bi po lastnem nagibu in lastni volji ničesar ne dosegli. To, gospoda moja, so nazori druge stranke. Dejanski so te reči v življenju več ali manj uže vpeljane. Prvo načelo, načelo samouprave „self government“ nahajamo v Švici in na Angleškem in ondi je prostost doma, bolj kakor povsod drugod po Evropi in v duhu teh dežel in teh državnih naredeb sem odločno na liberalno stran nagnjen. Tisti tako zvani liberalci pa, katerih se ravno pri nas toliko nahaja, so pa vse drugače liberalni. Oni mislijo, da se mora vse po državnem pravilniku sukati in vrtiti. Posledica tega je, da imamo tako malo osobne prostosti, ker je v tem slučaju država navadno vsemogočna oblast. Vsa oblast združena je pri ministerski mizi, kjer je sicer, kakor pravimo, minister odgovoren, pa tudi prav neodgovorno lahko gospodari, in se mu tako dolgo ničesa ne zgodi, dokler je večina na njegovi strani. (Živahna veselost.)

Gospoda moja, taka ministerska miza vam je krasna naprava; ravno taka, kakor klavir, kedar se nanj igra. Z enim registrom giblješ vse okrajne urade po vsi državi in to je najspodnji register, za katerem pa zgornji pride. Ako tega potegneš, nastopijo vojaki in orožniki, kateri so tukaj, da se okrajnim uradom več povdarka dá. Vse to je jako lepo, ali prostost se tukaj slabo počuti in ravno tako stalnost naprav in še mnogo drugega. Karakteristično se mi pa zdi, da liberalci, katerih je jako mnogo na oni strani (levici) visoke zbornice, v tej državni napravi in v njenem posestvu svoja nebesa vidijo. Se ve da jim mora pri tej vsemogočni in edinovzeličavni osnovi države tudi vseč biti, kar bom pa le memogredé omenil, in kar je posebno gospodu poslancu Beera jako neljubo, kakor se je sam izrazil blagovolil, ako se država tudi vtika v reči, katere bi lahko po njegovih nazorih čisto pri miru pustila, na pr. v državni socializem. Kako, gospoda moja, ali ni to čisto naravno? Kakor hitro ste državi vsemogočnost priznali, kakor hitro ste pripoznali načelo, da vsa človeško srečo in blagostan država dela, poiščejo si tudi delavci in socialisti svoje posledice. Oni potem pravijo: nikakor ni prav, da se od dobička pri obrtniji, ki je produkt dela in kapitala, devet desetink kapitalu odšteje, nam se pa lakota ponuja. Oni pravijo, da ni prav, da ljudje, ki najmanj delajo, najbolje jedó. Temu se mora konec storiti in ker ima država ta poklic, da vse ljudi osreči in za vse skrbi, mora tudi tukaj pomagati. Tu se potem pokažejo posledice, ki vam niso menda prav prijetne, ako smem to iz besedi gosp. poslanca Beera sklepati.

(Dalje prihodnjič.)



mota . domus . militiae . sacrae . candidatis . patefacta .  
illum . patrem . familiae . suae . bene . praepositum . re-  
nuntiant.

(Dalje prihodnjič.)

## Politične stvari.

### Govor poslanca dr. Riegerja

proti postavnemu proglašenju nemškega jezika  
za državni jezik 25. januarija 1884.

(Po stenografičnem zapisniku.)

(Dalje.)

Toda, gospoda moja, povrnimo se k svojim vprašanjem: ako ostanemo pri nazorih, kakor sem jih ravno razvijal in na katere se naši nasprotniki, gospodje od one strani tako radi opirajo, da mora država vse pre-skrbeti, potem je pa področje državnega jezika neiz-merno. Gospod poslanec Lienbacher je rekel: „Državni jezik je jezik, ki ga država pri svojih najbolj imenitnih opravilih govori. Izgledov navesti je pa le enega vedel, namreč tega, da država pri nas državne in cesarstvene postave v nemškem jeziku izdava, da je nemški stavek v postavah prvotni, toraj nemški jezik državni jezik. Da gospoda moja, ako ne zahtevate več pod pojmom dr-žavnega jezika, kakor le toliko, glasoval bom za-nj z obema rokama. Toda po izborni centralističnih nazorih, katere imate o državi in njenem poklicu vas soditi, res ne vem, kako daleč da bi se vaše zahtevanje gledé dr-žavnega jezika podaljšati utegnilo.

Gospoda moja! Ne le ministerstvo, tudi cesarska namestništva, sodnije in okrajna glavarstva govoré v imenu države in državno službo opravljajo. Še več vam povem, tudi župani, redarji, čuvaji in orožniki opravljajo državno službo. Kdo mi je porok, da če boste pojem o državnem jeziku tako daleč raztezali, da ne boste zopet iz tega sklepali: „Tudi orožnik (žandar), čuvaj in berič ne sme drugače govoriti, kakor v držav-nem jeziku. (Prav dobro! na desni.) Germanizacija (po-nemčevanje) bi iz tega nastala, da bi bilo strašno. (Smeh na levi.)

Saj vam je znano, da je država tu pa tam jako neprijetna. Kedar vam, na pr. davkar v hiši palce pri-vija, je gotovo prav neprijeten patron, država pa tudi še prav robata in surova postane, ako z vami skozi usta beriča ali pa orožnika (žandarja) govori. Ali mora to morda nemščini na čast res vse nemško biti? Kje se potem državni jezik začneja, kje končuje? To ste nam pozabili povedati in ker se ne morem zanašati, da ne bi vmes prišutili reči, katere bi po mojem prepri-čanju za nas pogubljive, državi pa čisto brezkoristne bile, mi je zaradi tega nemogoče za „državni jezik“ glasovati. Sicer je pa resnica, da gospodom na levici ni nič na tem ležeče, da bi se jezikovna postava na-pravila, kajti v odboru se je predlagalo, da naj se točka „da se pridrži nemški jezik za državni jezik“ izpusti ali pa naj se za njo posebej glasuje, in nikdo iz one stranke (levice) ni hotel pritrditi. (Čujte! na desni). To nam je živ dokaz, da je bila gospodom glavna reč beseda sama v svojem nepristopnem pomenu, ki se ne dá ograditi in ne raztolmačiti. Zaradi tega so jo tudi podčrtali v poročilu manjšine v Wurmbrandovem predlogu.

Danes toraj se ne gre za vravnavo jezikovnih raz-mer pri tem predlogu, temveč za ustanovitev državnega jezika.

Gospoda moja, jaz mislim, da državnega jezika v tem smislu, kakor si ga vi želite, do danes še ni bilo, ali pa vsaj povsod ne, kajti v Dalmaciji država govori laški, in je resnično ondi še dandanes laški jezik dr-žavni jezik in v Istriji ravno tako. Sicer pa država, kakor smo uže rekli, tudi skozi usta deželnih zakonov govori in to tudi v drugih, kakor v nemškem jeziku, kar mislim, da mi ne boste vtajali.

Izvršitve enega samega izključljivo državnega jezika pri toliko čudnih razmerah v celi državi dejanski ni, in si je tudi misliti ni mogoče, ker je dejanski nemogoča; da so gospodje na levici to težavo prav dobro spoznali, sklepam iz tega, ker so se med seboj večkrat pogovar-jali, naj bi se Dalmacija in Galicija izvzela ter naj se jima odkaze posebno stališče. Gospoda moja, če vam je res toliko na enolični državi ležeče, kako pa pridete na tako misel? (Prav dobro! na desni.) Iz vsega mo-ramo sklepati, da vam ni prav nič na tem ležeče, da bi državni jezik zaradi enoličnosti države vpeljali, tem-več na tem vam je največ ležeče, da bi se temveč ko mo-goče ponemčevalo, kolikor bi se vam ravno ponemčevati dalo. (Tako je! na desni.) In to je cele reči tajnost.

Toraj pravim, da se državni jezik v tem smislu in v tem področji, kakor si ji vi želite, ne dá vpeljati. Saj ga pa tudi potreba ni, kajti bili so časi, ko je naša država več državnih jezikov imela, pa je bila večja in mogočnejša, kakor danes; kakor hitro bomo zasledili sredstvo za osrednjo oblast, katerega potrebuje za spo-razumljenje, smo za državni interes uže zadosti skrbeli. Da je dandanes pri centralnih uradih nemški jezik ve-činoma in skoraj edino vpeljan in tudi še za naprej ostane, je očitvidno kakor na dlani. Kakor sem uže rekel, razmere so take in mi jim tudi nič ne ugovar-jamo. Zato pa tudi ne razumem, ako ima nemški jezik uže tako veljavo zagotovljeno, kar tudi drugače mogoče ni, kaj je vam k temu potem še postave potreba? Go-spod poslanec Lienbacher in gospod poročevalec manj-šine sta z menoj enih misli, da se reč ravno ne dá predrugčiti.

Gospod poslanec Lienbacher je tudi te misli, da je to uže v naravi sami ležeče, da se s človekom, ki le slovaški govori, ne more francoski govoriti. Kaj ne, gospoda moja, da vam je brž ko ne znano, da je slo-vaščina dijalekt češčine. Razmera je nekako taka, kakor med solnograškim dialektom in med nemškim pismenim jezikom. Nečem verjeti, da je gospod poslanec Lien-bacher sè svojo opazko slovaščino oziroma slovaški di-jalekt zasramovati hotel, zgovoril je pa ob enem jako važno opazko, to opazko namreč, da je bedarija, da je ostudno, ako se govori s človekom v jeziku, katerega on ne razume, kateri mu je popolnem ptuj (prav dobro! na desni) in to, gospoda moja, je „punctum saliens“ (taka je).

Mi nečemo, da bi država, in naj ima tudi sto dr-žavnih jezikov, sè svojimi podaniki drugače govorila, kakor v jeziku, katerega razumejo (živahna pohvala na desni), ker je to ostudno, ker je krivično! In gospoda moja, kako resnično se je gospod poslanec Lienbacher ob neki drugi priložnosti izrazil rekše: „Nemec bi ni-kdar ne trpel in ves njegov naroden ponos dvignil bi se nasproti, ako bi se mu usojalo, da naj sprejema na-govore in pisanja od države bodi-si kakoršne koli v drugem kakor v svojem nemškem jeziku. Pri nas se pa to dan na dan godi, da podaniki prejemaajo državna pisanja, katerih ne razumejo, ravno iz tega vzroka, ker mislijo, da je to potrebna posledica uradnega ali sod-nijskega jezika.

Za to se toraj gre, da ne bomo več te krivice pre-našali. Vprašam vas, ali se tako član XIX. enakomerno goji? Vprašam vas pa tudi, kaj pa ima nemški narod



naših planinskih dežel od tega dobička, ako se pri nas državni kot službeni jezik tako raztegne, kakor se sedaj vsak dan godi.

Ali morda to narodno čut nemškega prebivalstva po planinskih deželah toliko povzdiguje, če se nam po oddaljenih kotih cesarstva v Bukovini, na obalih morja ali pa pri nas v Čedah dela, kar bi sami nikdar ne trpeli; ali se mar to vašemu narodnemu ponosu laska, da nam nagajate z jezikom, ako se uže moram naravnost izraziti (živahna pohvala na desni), katerega ne razumemo. Da pa po tem trdna zveza države in splošna zadovoljnost nikakor ne pridobi, ako se krene na taka pota, da vsled tega oboje le trpi, da se splošen napredek ovira, da je zato brezštevilno uradnikov potreba, da je cela gromada prestav iz enega jezika v drugega potrebna, da to vse mnogo časa in velikanske stroške zahteva, katere morajo tudi nemške in planinske dežele plačevati, tega, gospoda moja, morda niste premislili. Mislim, da sem dokazal, da nemški prebivalci nimajo nobenega dobička od izključljivega državnega jezika, mi vsi Nemci pa imamo očitno zgubo od načina, kakor se preimenitno vprašanje v mnogojezični državi obravnava. Kdo ima toraj dobiček od tega? Da! Sedaj mi pride nekaj na misel. Morda, da je za veliko nemško reč, za reč Velikonemčije. Tu pa uže moram reči, gospoda moja, da mož, o katerem mi ne boste dvomili, da spada med največe možé, kar jih je Nemčija v teku stoletij imela, mož, ki je več naredil za velikost Nemčije sam, kakor pa milijoni drugih Nemcev, da se ta mož s politiko, ki jo vi Slovanom nasproti vganjate, nikakor ne strinja, da je ta mož vašo politiko obsodil z besedo, katere ne maram tukaj ponoviti, in da vam po časnikih, ki so od njega navdihnjeni, dan na dan dober svet daje, da ne bi tako napadali Slovanov, temveč da bi s priprosto enakopravnostjo zadovoljni bili in da boste na ta način in le na ta način Avstriji in nemški reči več koristili, kakor pa tako, kot ste do sedaj postopali; in gospoda moja, ta mož, ki je več naredil za Nemčijo kakor milijoni drugih Nemcev in kakor vi vsi skupaj, kaj da je nemški reči koristno in gospod poslanec Tomaszczuk mi bo uže dovolil, da sem teh misli, da Bismark bolje razume, kaj nemškemu narodu koristi, kakor pa on. (Veselost na desni.)

Ako je pa stvar taka, da reči ni potreba in se tudi izpeljati ne dá, ako je ona Slovanom škodljiva, Nemcem pa nič ne koristi, in če je uže celó za velikonemško idejo brezvspešna, potem vas moram pa vendar le vprašati, kak smoter da naj bi imel državni jezik? Predlog grofa Wurmbranda ni drugega nego Geslarjev klobuk, ki ste ga semkaj pripravili, da bi Slované ž njim poniževali (živahen ugovor na levi) in pa da bi jim pokazali, da ptuj rod nad njimi vlada. Je to vprašanje, ki nas na najbolj občutljivi strani zadene in o občutljivosti se ne dá prepirati.

Gospoda moja, občutki so včasih jako vplivni na državno življenje in prav lepo bi vas prosil, ako namreč o Avstriji pošteno mislite, česar se nadjam (čujte! čujte! na desni), da se nam ne dotikate strun, katere se pri nas preveč tresejo, da bi si dopasti dali, kar nas ponižuje in nam enakopravnost krati. Država bi za Boga ne imela nobenega dobička od tega in vi tudi ne.

Gospoda moja, z državnim jezikom je, kakor z državno vero. Državna vera, kar je toliko, kakor vladajoča vera in kjer je ta, ondi je tudi druga, ki se vladati daje, ki se zatira, ki hlapčuje. Da, gospoda, ako je v državnem interesu, da ima samo en jezik, mogoče je tudi, da bi bilo v njegovem interesu, le eno vero imeti. (Ugovor na levi.) Da, gospoda, kakor čndno se vam zdi, vendar ni novo; kdor je imel kedaj zgodovino v rokah, znano mu mora biti, da je bilo po trideset-

letni vojski po celi Evropi znano načelo: „cujus regio, ejus religio“ (čegar vlada, tega vera) in da tudi v našem cesarstvu niso druge vere trpeti hoteli.

Po tem načelu se je pri nas zvršila protireformacija. Kdor pozna zgodovino, čisto nič ne bo dvomil, da je res tako. Pripoznavam pa, da dandanes ne bo nikdo tako neumne misli gojil.

(Dalje prihodnjič.)

## Naši dopisi.

**Z Dunaja 3. marca.** (*Državni zbor; anarhisti.*) Državni zbor pretresa še zdaj, predno preide na razpravo budgeta, marsikatera pomenljive zastanke, in med temi omeniti nam je posebej one postave v brambo upnikov in pa zarubljenih zemljišč, po kateri uže toliko let kličejo kmetje in kmetijske družbe vseh dežel, izrekoma tudi kmetijska družba kranjska. Dolgo so se pričkali med seboj pravdarski doktorji zbornice gosposke in poslaniške, pretekli petek pa je vendar srečno pritrdila tudi zbornica poslancev zadnjemu sklepu gosposke zbornice, tako, da je zdaj le treba še najvišjega potrjenja, in potem takoj stopi v veljavo težko pričakovana postava.

Ravno zdaj razpravlja se in bode razprava jutri dokončana gledé postave zaradi pridobivanja petroleja v Galiciji.

Med tem pa, ko ste samo po dve javni seji državnega zbora na teden, delujejo odseki na vse kriplje. Budgetni odsek je rešil proračun za leto 1884. in temeljito poročilo glavnega poročevalca grofa H. Clama kaže na kratko rečeno, da potrebščine tekočega leta presegajo zalogo za okroglih 40 milijonov, toda ta primanjkaava zadeva redne potrebščine samo s 5 milijoni (toraj za 4 milijone manj kot v preteklem letu), ostalih 35 milijonov pa zadeva stroške za železnice in druge take izredne potrebščine. — Levičarji napovedali so po dr. Sturmju, da bodo tudi letos kakor vsako leto nasprotovali iz rečnih, pa tudi iz političnih razlogov.

Sploh pa so levičarji postali tako pohlevni, da jih je komaj spoznati, so se preveč opekli pri zadnjič sklenjenih obravnavah.

V davkovskem odseku bil je zaupen razgovor o predlogu zaradi delavskih hiš, predloženem po Porthheimu in pa o predlogu Lienbacherjevem zaradi oproščenja hišno-razrednega davka pri praznih hišah. — Enako marljivo delujejo obrtnijski, delniški in še več drugih odsekov.

Tukajšnja policija segla je pretekle dni s krepko roko med anarhiste in posrečilo se ji je na Dunaji zagrabiti prav nevarnega človeka, ki je prišel iz Švice. Pripisuje se mu sokrivda pri umoru policijskega komisarja v Florisdorfu in je baje nameraval ponoviti morebiti enako hudodelstvo. V njegovem stanovanju našla je policija bombo 2 kilograma teško, zato pa ga je policija prijela na ulici, kjer se je dolgo branil, in na policaje streljal; tri je ranil in podili so ga policaji in občinstvo skozi veliko ulic, predno je bilo moč prijeti in premagati ga.

Ob enem prijela je policija več anarhistov v Buda-peštu, obligacij orožanih pri Eisertu, pa žalibog, niso tam našli, kakor se je trdilo začetkom.

**Iz Gorice 3. marcija.** (*Izv. dopis.*) Tudi v Gorici bode imela kupčijska in obrtnijska zbornica prav kmalu volitve, ki bi morale Slovence toliko bolj zanimati, kolikor manj se ta zbornica ozira na interese slovenskih prebivalcev. Ta zbornica pošilja dva zastopnika v goriški deželni zbor, ki šteje na levisi (laški strani) toliko poslancev, kakor na desni slovenski strani. Oba zastop-



## Politične stvari.

### Govor poslanca dr. Riegerja

proti postavnemu proglašenju nemškega jezika  
za državni jezik 25. januarija 1884.

(Po stenografičnem zapisniku.)

(Dalje in konec.)

Ali gospoda moja, če imate nemški državni jezik, imate tudi nemško državo, ali vsaj mislite si jo; ali ni res? (Ugovor na levici.) Sedaj vas pa vprašamo: je li mar Avstrija nemška država? Jaz mislim, da ni nikdar bila in tudi dandanes še ni. Kje pa je dokaz, da je nemška? Nemški narod je odločno v manjšini, Slovani imajo pa še celó večino. (Desna pritrdi.) Toda nečem tega povzdigovati, jaz le pravim, da Avstrija ni narodna država in ni nikdar bila. Avstrija je bila uže od nek-daj zadruga držav in v javni terminologiji ni bilo nikdar drugačnega govorjenja, kakor o avstrijskih državah, in o državah avstrijske hiše. Tako je bilo do leta 1848. Izraz „država“, „avstrijska država“ rabil se je le malo časa pod Bachovim gospodarstvom in nekoliko za njim. (Ugovor na levici.)

Sedaj imamo zopet avstrijsko-ogersko državo.

Gospod poslanec Beer nam je priporočal državno modrost cesarice Marije Terezije.

Veliko spoštovanje imam do te izvrstne gospé (živahen ugovor in sikanje — klici na levi: cesarica!) za veliko cesarico, ako hočete. (Levica vstrajno moti.) Gospod predsednik, prosim, povejte mi, če sem li razžaljivo govoril, ako rečem, „visoka gospá, do katere imam veliko spoštovanje“. Gospoda moja! Ali nismo v avstrijskem parlamentu? Kam bomo prišli, ako se mi več ne bo dovolilo, o cesarici s takošnim spoštovanjem govoriti? Jaz ne bom trpel, da me tako motite. (Posmeh na levi.) Ako hočete parlamentarizem spoštovati, morate me tako govoriti pustiti, kakor je spodobno. To, prosim, da si premislite, drugače boste parlamentarizmu kmalu domu posvetili.

Jaz pravim, da veliko spoštujem to visoko gospó, nikakor pa ne morem priznati, da bi bili njeni politični nazori za vse čase in tudi še za nas merodajni, kajti gospoda moja, zgodovina je uže izrekla o tem svojo razsodbo.

Njen sin cesar Jožef stopil je v njene stopinje ter je te nazore, na katere se je gospod poslanec Beer s toliko zadovoljnostjo sklicaval, povsod dosledno izvršil in gospoda moja, kaj je dosegel? Po celem državnem življenju mu je spodletelo. (Ugovor na levi.) Pod cesarjem Leopoldom se je jako velik del njegovih naredeb preklical in če mislite, da je on s svojim postopanjem koristil nemški reči, le v madjarski ali česki zgodovini berite in izvedeli boste, da je pritisek, katerega so z nemškim jezikom na dotične narode delali, ravno nasprotno provzročil, za kar je bil namenjen, kajti od tedaj jel se je madjarski živelj spenjati in ravno takrat jel se je gojiti česki jezik. Da, da, gospoda, v državnem interesu to nikakor ni bilo, in več kot dvomljivo, naravnost napačno bi bilo, ako bi kdo mislil, da bi postopanje v tem smislu avstrijski državi koristno bilo.

Gospoda moja, dandanes govori se, da ima „Italia irredenta“ južne Tirole v mislih, kako bi jih pridobila — gospodje poslanci iz južnih Tirolov mi bodo uže odpustili; — ali mislite, da boste s tem enoti države vstregli, ako bi južnotirolskim Lahom po vsi sili nemški jezik vsiliti hoteli? Učinek je vedno nasproten.

Gospoda moja, rad bi vam pokazal še en političen trenutek: Država obstoji navadno po načelih in po obi-

čajih, vsled katerih je nastala. Ako se hoče Avstrija v bodočnosti še kaj razprostoreti, ji je to le proti jugu mogoče. Ali mislite, da se bomo na jugoslovanskem jugu, Bog vé kako prikupili (saj se nečemo! na levi), ako bomo s praporjem državnega nemškega jezika tje-kaj prišli. (Prav dobro! na desni.) Mislim, da bi na ta način avstrijski državi in dinastiji prav slabo prijaznost skazali.

Nečem se več po tem polji sukati, toda reklo se je, da državni jezik le nemški zamore biti, ker je deblo Avstrije nemško. Ali, gospoda moja, kaj pa je deblo avstrijsko k tem pripomoglo, da je Avstrija država postala? Država, velika država Avstrija je tako nastala, da so najpoprej česki stanovi in po izgledu tistih pa ogerski stanovi avstrijsko dinastijo na prestol poklicali. Da je Avstrija nastala, pri tem nima prvotno deblo čisto nobenega zasluženja, kajti najmanj je imelo pri tem opraviti. Da je Avstrija nastala, ima se zahvaliti modri državni politiki. Avstrijska hiša je vedno razmere modro porabiti umela, modre državne in ženitovanjske pogodbe sklepati, po katerih je zadovoljila podedovalno pravico na sosedne dežele, iz katerih se je korak za korakom velika ta država dvigati jela. Gospoda moja, saj je v pregovoru: „Bella gerant alii, tu felix Austria nube; quae dat Mars aliis, dat tibi regna Venus“. (Naj se drugi vojskujejo, ti srečna Avstrija se ženi; države, katere drugim daje Mart, dá jih tebi Venera.)

Ali, gospoda moja, ne samo to; res je bila tudi živa potreba, ki je Avstrijo vstvarila. Turške vojske so k temu mnogo pripomogle. Madjari so jako dobro razumeli, ker so bili uže od nekaj dobri politiki, kakor so danes, da proti turškemu navalu pomoči sosednjih držav potrebujejo in iz te potrebe medsebojnega varstva in združenih moči proti pogubonosnemu navalu Moslimov nastala je avstrijska država ter se je do naj-novejšega časa na tem stališči ohranila. Tudi danes obstoji Avstrija v obrambo svojih narodov in mora dalje tako ostati; saj smo vsi srečni, da se je stvar tako razvila, ker vsi narodi, ki so pod avstrijskim žezlom združeni, te države potrebujejo, da si ohranijo svoje običaje in narodnost in pa za medsebojno varstvo. Saj veste, da v politiki, kakor v denarji prijaznost preneha. Da se toraj ta država ohrani, zato bodo uže narodi skrbeli, ker jim je to živa potreba in bodo, ako bo potreba, tudi pripravljeni kaj žrtovati za njen obstanek in prav je imel Palacky, ki je rekel: „Ko bi Avstrije uže ne bilo, morali bi jo vstvariti.“ Izrekel je tukaj prepričanje, katero imamo vsi in katero je v novjšem času Njegovo Veličanstvo v prestolnem govoru izreklo povdarjajoč, da morajo narodi v tej državi popolnem enakopravni živeti ter drug drugemu pravo spoštovati in čuvati.

V tem smislu skušali bomo z drugimi rodovi po državi skupaj živeti; skušali bomo z Nemci prijazno in po bratovski skupaj bivati, kajti potrebni so nam v državi kot tovariši. Potrebujemo jih, kakor oni nas potrebujejo. Vedno bomo nemškemu državnemu jeziku radi priznavali pravico, kedar jo bode zahtevala državna potreba ali pa enota države, ali ne zahtevajte od nas, kar nas ponižuje gledé enakih pravic naše narodne časti, kajti z besedami vašega pesnika vam govorimo: „da ni nič vreden tak narod, ki ne dá svojega poslednjega z veseljem za svojo čast.“ (Dobro! dobro! na desni.)

Gospoda moja, v tem smislu bomo vsak čas pripravljeni, nemški živelj spoštovati, v tem smislu mu bomo vse radi privolili, kar bo državni interes zahteval (ugovor na levi); v tem smislu bomo tudi z nemškim nampravičnim življenjem postopali, kar smo uže pri marsikateri priložnosti dokazali, bratovski in lojalno. In



le tako, gospoda moja, nadejati se nam je, da bomo uživali v cesarstvu notranji mir, ne pa večnega prepira provzročene po praznih bojih za domišljene pojme. Le ako si bomo medsebojno pravo spoštovali, bomo tudi vedno na zunaj edini močni in mogočni. (Živahna pohvala in plosk na desni. — Ugovor na levici.)

## Životopisne črtice.

Knez-nadškof goriški

dr. Andrej Golmajer.

(Dalje.)

Leta 1880., dne 24. junija je obhajala škofija in vsa cerkvena provincija goriška z nenavadnim, toda resnično srčnim izrazovanjem ljubezni in vdanosti škofovsko petindvajsetletnico prečastitljivega višega pastirja Golmajerja. Duhovstvo in ljudstvo goriško mu je na mnogo načinov svojo ljubezen izkazovalo. Poviševala sta svečanost sv. Ivana Krstnika dan tudi podružna škofa ljubljanski in tržaški. (Tudi za to priložnost je prišlo na svetlo mnogo slavospisov. V ljubljanskih „Novicah“ je priobčil A. M. nadškofov životopis, ki se nahaja tudi posebej natisnen. Na-nj se v glavnih točkah naslanja ta sedanja biografija mons. Raicevicheva od l. 1855—1880. *Prestavljavec.*)

Od tega časa naprej so starčeku čedalje bolj pešale dušne moči, sosebno spomin. To je čutil; zato je bil najrajši sam in je prav malo govoril. Tudi slišal ni prav dobro. Vendar se mu je sem ter tje — zlasti, kedar je bil med samimi domačimi — um tako dobro opomogel, da je bil nekdanjemu duhovitemu Golmajerju podoben. Sicer pa je to čudno, da ni zavednosti in razumnosti nikdar popolnem izgubil, da ne bi bil vedel, kaj govori, dela ali podpisuje. Brez njegovega „Expediatur“ ni šel noben akt iz pisarnice. Maševal je do zadnjih dni redno in zavedno. Iz povdarjanja besedi pri sv. maši, iz pravilnega govornega naglašanja in iz tega, da je bil mnogokrat do solz ginen, ko je molitve bral ali pel, bilo je lahko spoznati, da ume in čuti, kar bere in opravlja. (*Prestavlj.*)

Kanonične obhode je opravljal do zadnjega leta, do zadnje jeseni pred smrtjo. Telesno je bil skoz in skoz čvrst; še le nekaj tednov pred smrtjo se je moral tudi njegov krepki, po nobeni bolezni oslavljeni život podvreči naturnim postavam.

V soboto — tisti dan pred oljčno nedeljo — 17. marcija 1883. ob pol 5. uri zjutraj je bilo, ko je preblagi nadškof Golmajer izdihnil dušo. — Goriški cerkveni list „L' Eco del Litorale“ od 18. marcija 1883. naznanja nadškofovo smrt tako-le:

„Žalostno zvonjenje po vsem mestu v soboto zjutraj je naznanjalo, da se je naš oče in pastir od svojih otrok ločil, ker ga je Bog poklical k večnemu počitku. To nesrečno naznanilo ni bilo po vsem nepričakovano, vendar pa nismo mislili, da ga izgubimo tako precej. Pretekli teden se je čutil prevzvišeni nadškof slabejega in je ostal nekaj dni v postelji; pa brž potem je spet živel in opravljal vse, kakor prej. Še v četrtek je podpisaval akte. V petek ni vstal, užival pa še precej hrane. Popoludne pa ni več govoril, pač pa se še zavedal. Spovednik mu je podelil sveto odvezo, obhajati pa ga niso mogli; ponoči je prejel še zakrament sv. poslednjega olja in ob 1/2 4. ure zjutraj, potem ko je bil domači kaplan njegovo dušo Bogu priporočil, zaspal je mirno v Gospodu.“

„Tako je pobožni in spoštovani naš pastir sklenil svoje 85 let dolgo in delavno življenje, od katerega je celih 28 let žrtvoval naši nadškofiji.“

Po tem takem — mi je li treba praviti, da je bil pogreb tako delavnega in mnogozaslužnega prelata veličasten? Vsa škofija se ga je udeležila; od vseh strani so prihiteli duhovniki v kljub slabemu vremenu; vse mesto in ogromna množica ljudi ne le iz bližnje okolice, temveč tudi iz bolj oddaljenih krajev se je na sv. Jožefa in drugi dan gnjetla v škofijo, kropit svojega Očeta in je vsaj od strani milo gledaje v zadnje počastila ga pri pogrebu (20. marcija). Tako so vsi še enkrat priznali in potrdili odlične zasluge rajncega nadškofa, ki je bil z modro pa tiho delavnostjo dobro vredil svojo škofijo, kakor dober gospodar svojo hišo. V tolažbo prijatlom naj podam tu poročilo uže omenjenega lista „L' Eco del Litorale“, ki je gotovo natančno:

„V nedeljo popoludne so truplo rajncega knezo-nadškofa balzamil in potem izpostavili v škofijski dvorani primerno napravljeni. Oblečen je bil kakor pri maši držeč v roki pastirsko palico in z mitro na glavi. Okoli odra je gorelo veliko sveč; za njim je bil altar, pred katerim so mašniki v ponedeljek in torek pred pogrebom vsake pol ure maševali. V bližnji sobi so svetni ali redovni duhovniki oba dni mrtvaške jutranjice oziroma večernice molili; prvostolni kapitelj je prišel v ponedeljek ob 5. uri popoludne iz velike cerkve v procesiji v škofijo opraviti svojo dolžnost. — V ponedeljek zvečer je prišel iz Trsta škof mons. Glavina, ki je bil prevzel žalostno opravilo, spremiti do groba rajncega truplo; z njim so prišli tudi preč. gg. kanoniki tržaški dr. Šust, Švab in Staudacher. — Ljubljanski knezoškof je bil naznanil, da pošlje dva svoja kanonika, ki ga bosta namestovala pri pogrebu. Prišla sta preč. gg. dr. Pauker Glanfeldski in Urbas. Iz Ljubljane je došel tudi deželni predsednik krajnski gosp. baron Winkler. — Prečastiti škof poreški, mons. Zorn, je pisal, da mu je prav žal, da ne more priti zaradi cerkvenih opravil velicega tedna. — Od odličnih gospodov so došli preč. kapiteljnu žalotelegami. Iz Trsta se je pripeljal k pogrebu gosp. ces. namestnik baron de Pretis; prišli so še drugi tržaški gospodje, baron Scrinzi in vit. Reinelt, tovariša rajncemu nadškofu v gosposki zbornici, in pa tržaškega namestništva svetovalec vit. Schemerl.“

„V torek zjutraj ob 9. uri med zvonjenjem vseh zvonov po vsem mestu je prišel pontifikant preč. mons. Glavina, katerega je spremljal domači kapitelj, z vnanjimi kanoniki in mnogimi mašniki, iz semeniščne kapele truplo pokropit. (Zarad dežja se ni bila zbrala duhovščina v prvostolni, ampak v bližnji semeniščni cerkvi.) Zdajci se vzdigne sprevod. Osem mašnikov je neslo preč. rajncega od škofije do velike cerkve, iz cerkve pa — po maši — so ga peljali s 4 vranci. Iz rakve so viseli krasni venci; enega je bil poklonil deželni odbor; napis na trakovih je italijanski in slovenski; družega z latinskim napisom je bilo poslalo Andrejišče. Deželnega odbora venec je bil pripeljal glavar g. vit. dr. Pajer in so ga spremljali njegovi uradniki.“

„Gospod župan je ponudil cerkveni gosposki nekaj magistratnih uradnikov, mestnih in požarnih stražnikov, da so vzdrževali red v škofiji o sprevodu in v cerkvi; poslal je tudi mestno godbo. — Vsled sklepa mestnega starešinstva so gorele mestne svetilnice, s katerih so viseli črno-beli trakovi iz tančice. Črnina je visela tudi z oken skoraj vseh hiš po tistih ulicah, koder se je razvijal sprevod. Z deželne hiše in z mostovža magistratnega poslopja ste vihrali s črnino ogrnjeni zastavi deželna in mestna. Vse civilne in vojaške gosposke so se pogreba udeležile. Škoda, da ga je dež kazil.“